

עלים

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

publish@alehzayis.com | 732.513.3466
alehzayis.com | fax: 732.865.7002

עלה זריזין

בענין זריזין מקדימין למצוות
ע"פ קונטרס עלי עין מהרב עקיבא ניייהויז שליט"א
עמ"ס בבא בתרא

וישכם אברהם בבקר (כב, ג)

בגמ' בפסחים (ד, א) פריך אמתני' דאור ל"ד בודקין את החמץ, אמאי בודקין החמץ בלילה, הרי איסור חמץ אינו אלא ביום ממש שעות ולמעלה, "וכי תימא דזריזין מקדימין למצות, נבדוק מצפרא, דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ותניא כל היום כולו כשר למילה, אלא שזריזין מקדימין למצות, שנא' וישכם אברהם בבקר". וכתב רש"י (בד"ה נבדוק מצפרא) וז"ל, דאיכא הקדמה לזריזים, כדאשכחן גבי מילה, ובזריזותיה דאברהם שנאמר וישכם אברהם בבקר שלא המתין עד הנץ החמה, ומכל מקום בלילה לא הקדים, ע"כ. הרי מפורש בגמ' דכל דינא דזריזין מקדימין לא נאמר אלא בבוקר זמן המצוה, ואף בלילה שלפניו באותו יום גופא ליכא דין זריזין.

והנה בתוס' בב"ב (ה, ב) ד"ה כי היכי מבואר, שבפדיון הבן יש ענין זריזין מקדימין גם בתוך ל' יום. והקשה בקובץ שיעורים, דזריזין מקדימין שייך רק במצוה שכבר נתחייב בה, אבל בפדיון הבן תוך ל' יום דעדיין לא הגיע זמן המצוה ליכא שום מצוה להקדים, עכ"ד. וביותר יש לתמוה מהגמ' הנ"ל, שמבואר שאף בלילה שלפניו אין דין זריזין, ואיך כתבו התוס' להקדים בתוך ל' יום, וצ"ע.

והנה מרן הגרא"מ שך זצ"ל ייסד, דמצינו ב' דינים בחיוב להזדרז במצוות, חדא דין זריזין הנלמד מאברהם אבינו המבואר בגמ' פסחים הנ"ל, ועוד דין איכא דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה המבואר במכילתא (שמות יב, יז), דנלמד מדכתיב ושמרתם את המצות אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות. וחלוקין הני ב' דינים מהדדי, דדין מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה הוא דין הנאמר בכל המצוות, שלא ידחה המצוה אלא יעשנה תיכף כשבא לידו [ועי' רמב"ן בראשית יז, כו דלהזדרז במצוות הוא מעלה

וענין של יראת שמים, ובאור זרוע הל' ראש השנה אות רע"ה שלא יהא נראה כמתרשל], והוא ענין כללי במצוות. אבל דין זריזין הנלמד מאברהם הוא דין הנאמר רק במצוות התלויות בזמן מסויים, והוא מעצם דיני המצוה זמנה, דמצוה שיש לה זמן מסויים, נאמר בה זמן לכתחילה מעיקר המצוה לעשותה בהקדם. ועיי"ש מה שביאר ע"פ זה.

ולפי"ז יש לבאר דברי התוס' בבבא בתרא הנ"ל, דודאי דין זריזין הנלמד מאברהם שעניינו עיקר זמן קיום המצוה לכתחילה, שייך

continued on page 2

עלה תורה

זכות העקידה
ע"פ ספר תפארת שמואל,
ממון שר התורה הגאון רבי שמואל בירנבוים זצוק"ל

אל תשלח ידך אל הנער (כב, יב)

ופירש רש"י וז"ל, כי עתה ידעתי - אמר רבי אבא אמר לו אברהם אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי (לעיל כא, יב) "כי ביצחק יקרא לך זרע", וחזרת ואמרת (שם כב, ב) "קח נא את בנך", עכשיו אתה אומר לי "אל תשלח ידך אל הנער". אמר לו הקדוש ברוך הוא (תהלים פט, לה) "לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה", כשאמרתי לך קח, מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך שחטוהו אלא העלוה, אסקתיה אחתיה, עכ"ל.

ולכאורה קשה, שלכאורה יוצא מדברי רש"י שכל מה שעשה אברהם אבינו כהכנה לשחיטת יצחק, היה טעות, והאיך יכול להיות שאברהם אבינו שהיה נביא ה' טעה טעות גדולה כזו. ועוד צ"ע איך אנו מזכירים תמיד את זכות העקידה בתפילה, ובפרט בתפילות ראש השנה, והלא הוא מעולם לא נצטווה לעקוד, וטעה בזה, ואדרבה אם היה שוחטו היה נחשב כרציחה בשוגג. וממילא הקב"ה כביכול אינו חייב לשלם לנו תשלום וגמול על כך, ומה הטעם לעורר כלפי שמיא את זכות העקידה. ולא עוד, אלא שאמרו חז"ל (הובא ברש"י בחקתי מו, מב) שאפרו של יצחק צבור לפני על גבי המזבח, ותמוה, וכי משום טעותו של אברהם חשיב כקרבן שעלה על גבי המזבח ואפרו צבור עליו. ואף שאמרו במס' קדושין (מ, א) "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה", זה הוא רק אם היה מצווה ונאנס, אבל כאן הכל היה בטעות ומעולם לא נצטווה

וי"ל, הדנה במסכת ב"מ (נט, ב) במחלוקת בין ר"א ור"י בתנור של עכנאי, יצתה בת קול שהלכה כר"א, ועמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא, ומובא שם שהקב"ה הסכים על זה. וכן מצינו שם בגמ' (פו, ב) שמתבתא דרקינא הוצרכו לשאול את רבה בר נחמני מהי ההלכה, כלומר שהתורה ניתנה למפרשיה ולחכמי ישראל לפרש להבין ולקבוע את ההלכה. ובהקדמה לספר שב שמעתתא מובא בשם הר"ן (דרשות הר"ן דרוש השביעי) שהוכיח מהסוגיא שם, שאפילו כאשר השיגו דעתו של השי"ת להלכה, מ"מ הוצרכו להכרעת חכם מחכמי ישראל.

ולפי"ז י"ל, שכאשר ציוה הקב"ה לאברהם "והעלהו לעולה", יש לפרש הציווי בשני אופנים, או לשוחטו ולהקריבו, או להעלותו לעולה בלבד. ומכיון שהתורה לא בשמים היא, ואברהם אבינו הבין שהכוונה לשחטו, הרי נפסקה ההלכה כפי הבנתו, ואין כאן שום טעות, ובאמת אם היה שוחטו היה מקיים מצוה גמורה. אך כשאמר אליו המלאך "אל תשלח ידך אל הנער ואל תעשה לו מאומה", הבין שמעתה לא יוכל לקיים את ציווי ה' לפי פירושו. וממילא יש בזה משום חשיב לעשות מצוה ולא עלה בידו לעשות, כיון שההלכה נפסקה בתחילה כפי פירושו, ורק עכשיו נתחדש אונס המונעו. ומפני זה הוי כאילו שחטו ממש ואפרו צבור על גבי המזבח, וזכותו עומדת לעד ולנצח נצחים.

הגרא"מ שך זצ"ל עם הגר"ש ברנבוים זצ"ל

הזמנים לעיר לייקוואד יצ"ו נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א

מוצאי שבת		יום השבת		ליל שבת		ערב שבת	
5:26	ג' כוכבים קטנים	8:28	סו"ז קרי"ש מג"א (לפי האופק)	4:25	הדלקת נרות	12:11	מנחה גדולה
5:55	ע"ב דקות	9:09	סו"ז קרי"ש גר"א וגר"ז	4:40	איסור מלאכה (בשעה"ד)	2:12	ט' שעות (התחלת סעודה)
6:07	ר"ת ד' מילין לחשבון המעלות	10:00	סו"ז תפילה גר"א וגר"ז	4:43	שקיעת החמה	2:37	מנחה קטנה (לעישת מלאכה)
6:13	אכטיל (90 דקות [זמניות])	11:40	חצות היום (סעודת שחרית להב"ח)	5:40-6:40 (ר"א 5:57-6:57)	מזל מאדים (למאן דחש ליה)	4:05	פלא המנחה (מג"א לפי אופק - לחומרא)
11:41	חצות הלילה (למלה מלכה)	4:42	שקיעת החמה	5:23	צאת ג' כוכבים (לקר"ש לפני הסעודה)	4:13	חצי שעה קודם שקיעה (סימן רנו)

תמהני ששום אחד מבעלי המכתבים שדנו בענין לא ציין לדברי הפני יהושע בברכות (לה, א), דכתב לדבר פשוט דמידי דאתאי מסברא דאורייתא הוי, דלכן מקשינן בכלוא תלמודא למה לי קרא סברא הוא.

בברכת הצלחה, א"י קאמפל

תגובת הרב הלל שמעון שימאנאוויטש:

יפה הערת. ועד זה יש לציין לדברי החזקוני בפרשת נח (ז, כא) וז"ל, וא"ת איך נענשו דור המבול מאחר שלא נצטוו על המצות. וי"ל יש כמה מצות שחייבים בני אדם לשמרן מכח סברת הדעת אעפ"י שלא נצטוו ולפיכך נענשו, כמו קין שנענש על שפיכות דמים אעפ"י שלא נצטוו על כך, או שמא על הגזל עצמו נצטוו, עכ"ל. והוא ממש ע"ד שהבאתי שם מהאמת ליעקב (יחזקאל טז, ג) עה"פ "הנה זה היה עון סדם אחותך גאון שבעת לחם וגו' ויד עני ואביון לא החזיקה", שאף שלפני מתן תורה עדיין לא נתנה מצות צדקה, מכל מקום נתבעו על זה אנשי סדם כי אפילו גוים חייבים לדעת דברים בסיסים מתוך התבוננות פשוטה בבריאה, והחיוב של צדקה וחסד עם הנצרך והנזקק הוא קיום העולם, וכן מצינו לגבי אבימלך שאמרו חז"ל (ב"ק צב, א) מכאן לבן נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד, ופרש"י שהיה לו ללמוד דרך ארץ, עיי"ש בכל דבריו.

וכבר הרחיב גיסו של בעל 'אמת ליעקב, הגה"צ ר' אברהם גרודזינסקי זצ"ל את הדיבור בענין החשוב הזה בסדרת מאמרים "תורת השכל האנושי" שבספרו 'תורת אברהם', והביא שם את דברי רבינו נסים גאון ז"ל ש"כל המצוות שהן תלויות בסברא ובאובנתא דליבא כבר הכל מתחייבים בהם מן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ עליו ועל זרעו אחריו לדורי דורות". וגם הוא הביא דברי יחזקאל הנביא הנ"ל שמבאר את החטא של סדם ועמורה כפי המדה שהשכל מחייב "גאון שבעת לחם ושלוח השקט ויד עני ואביון לא החזיקה". ושם באות ג' מבאר בעל 'תורת האדם' ש"תורת השכל הזה

כשם שאנו מוצאים חיובו קודם מתן תורה, כן אנו מוצאים חיובו והשוואתו הגמורה לאחר מתן תורה, אף כי כבר יש לנו תורה כתובה ומסורה על תרי"ג מצוות ופרטיה... תורת השכל לא אזה ממקומה, שזה היא מצות השכל ופקודתו למצוה הכתובה בתורה מפורש.

ויש עוד מקורות רבים כאלה. לדוגמא ראיתי מציינים להגהות יעב"ץ (גיטין נח, ב) אודות המעשה בשוליא דנגרי שנתן עיניו באשת רבו, והטעה את רבו לגרשה והשוליא הלוה לרבו דמי כתובתה, ואותו שוליא נשאה, והיה רבו משמשם בפרעון חובו. ואיתא בגמ' "ועל אותה שעה נתחתם גזר דין". וכתב היעב"ץ וז"ל, מכאן נראה ברור שיש עון שאינו מפורש ולא מבואר בשום מקום, והוא חמור מאד ושנאי בעיני המקום יותר מעבירות חמורות מפורשות להעניש הרבים בעבורו בשביל שאינם חוששין לו כלל, עם היותם מתנגדים לשכל, והוא בכלל דסני לך לחברך לא תעביד, עכ"ל. ועוד חזון למועד.

הגה"צ ר' אברהם גרודזינסקי זצ"ל הי"ד

כל פסוקא דלא פסקיה משה

ראיתי ב'עלה פסוק' שהביא הרב משה ברוך קופמאן דברי הגר"ש קלוגר בחכמת שלמה (סימן נא) שחילק בין תורה לנ"י, דדוקא בפסוקי תורה אמרינן כל פסוקא דלא פסקיה משה לא פסקינן, משא"כ בפסוקי כתובים אפשר להפסיק באמצע הפסוק.

ונראה להביא סיוע לזה מתפילת שבת שחרית, שאומרים 'לא-ל אשר שבת וכו' ויום השביעי משבח ואומר: מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה', ואין גומרים הפסוק 'ולזמר לשמך עליון' - וע"כ צריך לומר כדברי ר"ש קלוגר דכתובים אין קפידא.

עוד יש לציין דגם במוסף ר"ה בסוף פסוקי שופרות אומרים 'ה' צב-אות יגן עליהם' (זכריה ט, טו) שהוא רק חצי הפסוק. ועיין נשמת אדם (כלל ה ס"ק ב) שהעיר מזה, וכתב על זה שבדרך תפלה שרי.

א"י מ"ק צ"ב ק"י י"א

תגובת הרב משה ברוך קופמאן:

מה שהעיר בשאלת חכם חצי תשובה מתפילת שחרית של שבת, באמת מצינו כמה וכמה פעמים בתפילה, ובפרט בפיוטים וזמירות שתופסים חצי פסוק. ולפי מה שהביא מנשמת אדם שדרך תפילה שרי א"כ מיושב זה בפשיטות, כי זו משמעות התפילה, שיום השביעי משבח בשבח זה של טוב להודות לה, ולפיכך יפארו וכו'. ורק כשהמטרה לקרא הפסוק או המזמור כדרך אדם הקורא בתורה או אומר התהלים, כמו "יום הששי", "על כן בירך וגו'", "ומצאת את לבבו וגו'" - אז יש קפידא שאי אפשר להפסיק באמצע.

עוד העירוני ידידי הרב אריה ברמן שליט"א מפסוק "על פי ה' ביד משה" שאומרים בשעת הגבהת התורה ומתחילים באמצע הפסוק, וצ"ע כי שם הוא דרך קריאת הפסוק ולא בדרך תפילה. ויש אמנם שמקפידים שאומרים כל הפסוק על פי ה' יחנו וגו'.

ובנשמת אדם הנ"ל שהביא הכותב באמת נשאר בקושיא מפסוקי שופרות ששם אינו דרך תחינה רק אמירת פסוק. ובשלמא הסיום כן תגן ה' צב-אות שהוא מפסוק בישעיה (לא, ה) הוא דרך תפילה, אבל הפסוק ה' צבא-ות יגן הוא דרך פסוק. עיין שם מה שתירץ. ועל עיקר דברי הנשמ"א שהשוה נביאים לתורה והבין כוונת הפוסקים דדוקא בכתובים אין קפידא, לא ברירא ליה מנ"ל דנביאים אינם ככתובים, דדוקא כל פסוקא דלא פסקיה משה' אנו לא פסקינן.

הרה"ג ר' עקיבא ניהויז שליט"א | הרה"ג ר' יהודה ניהויז שליט"א

continued from page 1

רק במצוה שכבר נתחייב בה, ואף יותר מזה דדין זה מתחיל מצפרא דוקא ואף לא בלילה שלפניו כמפורש בגמ' פסחים, דפשוט דלא שייך זמן מדיני המצוה קודם שהגיע זמן עצם המצוה. אבל מש"כ התוס' ליתן פדיון הבן קודם ל' דזריזין מקדימין, כוונתם לדין זריזין הנלמד במכילתא מקרא דושמרתם את המצות דהוא דין כללי שלא לאחר מצוות, ואינו דין בעצם דיני המצוה, וממילא ודאי שייך דין זה גם קודם שהגיע זמן המצוה, דהרי אינו מדיני עצם המצוה, ודו"ק.

והנה כתב הרמ"א (או"ח סי' תרכה) שמצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום הכיפורים דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. ובביאור הגר"א הביא מקור לדברי הרמ"א מדרשת המכילתא ושמרתם את המצות אל תקרי אלא ושמרתם את המצוות. והקשה הנצי"ב (בהעמק שאלה שאילתא קסט) מהא דאיתא בפסחים שם, דאין צריך להזדרז אלא מצפרא, ולא בארבעה ימים קודם המצוה, וא"כ למה כתב הרמ"א לבנות הסוכה מיד אחר יוה"כ.

ואמר בזה אחי הגר"ר יהודה שליט"א (א"ה: ראה ספרו של הרב מנחת יהודה עה"ת ומועדים, הוצאת עלה זית עמ' קפ-קפא, בענין זריזין מקדימין למצוות), דלפי דברי הגר"א מ"ש לק"מ, דהא דמבואר בפסחים היינו דין זריזין בעיקר זמן המצוה, דלכתחילה צריך להקדימו, ודין זה אכן אינו אלא מצפרא, אבל הרמ"א איירי מדין זריזין הנלמד מקרא דושמרתם את המצות כמו שכ' הגר"א להדיא, ודין זה הוא דין כללי, ושייך גם קודם זמן המצוה וכנ"ל.

והנה בשו"ת ברית אברהם (או"ח סי' יד) כתב לדון, בהיו לפנינו ב' תינוקות למול, ואחד הוי מילה בזמנה, ואחד שעבר זמנה, מי צריך למול מקודם. והעלה דשל המילה בזמנה קודם, עיי"ש טעמו. ולפי הנ"ל יש עוד טעם לשבח בזה, דבמילה בזמנה איכא דין להזדרז מצד עצם זמן המצוה, דכיון דבמצוה איכא זמן מסוים של יום השמיני, נאמר בעיקר המצוה זמן לכתחילה של זריזין הנלמד מוישכם אברהם בבקר. משא"כ במילה שלא בזמנה החיוב להזדרז אינו דין בעיקר זמן המצוה, אלא דין זירוז כללי הנלמד מושמרתם את המצות. וא"כ ודאי דזירוז דהוא חלק מעיקר המצוה קודם לדין זריזין שאינו מעיקר המצוה.

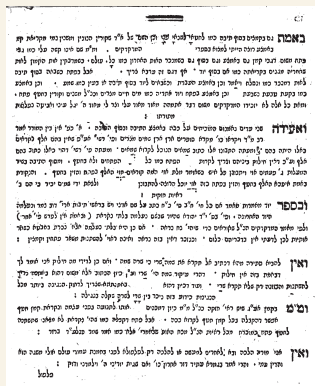
The Brisker Rov, on vacation in Switzerland, davened with a minyan that had a Galicianer baal korei. One Shabbos after davening the Rov asked Rav Dovid Heller to take a walk with him. "Today I had the siyata diShmaya not to make a berachah levatalah," the Brisker Rov commented as they walked along. "In the thirty pesukim in my aliyah today, three pesukim had no Shem Hashem which ends with a kamatz under a nun followed by a yud. Since there were three such pesukim, it was not a berachah levatalah." He meant that the Galicianer baal korei would enunciate words ending with a kamatz nun followed by a yud with a nuh sound instead of noy, ignoring the yud.

The Gemara (Nedarim 13b) says that "הא קרבן" is not a neder, because it can be understood as meaning "חיי קרבן", i.e., making a vow in the life of a korban. How does הא sound like חיי?

It seems clear that just as the letters ה and ח look almost identical, in the time of the Gemara their enunciation was also very close and almost indistinguishable one from the other. A few examples: In Berachos (30b) the Gemara reads הדרת as חדרת, and in 35a it reads היילולים to mean חילולים. In Kiddushin (62a), חנקי is read הנקי. There are many more examples of this throughout Shas.

Similarly, it has been argued that הרב האי גאון's name, which in many early sources is spelled חיים, is actually the same as חיי, the Aramaic form of חיים. This ה-like enunciation of ח is preserved among the Sephardim to this very day.

This takes us from חיי קרבן to הא קרבן. To understand how that becomes קרבן חיי, we must turn to Teshuvos Chasam Sofer (אבן העזר ב, יט ד"ה אלא).

sharply protests against accenting the yud after a kamatz or a patach; he says it should not be pronounced at all. He cites as proof the Rema MiFano in Asarah Maamaros, who says the שם שם is an acronym for נמר, דוב, ארי; the final yud doesn't stand for anything, because it is not pronounced.

The Chasam Sofer concludes his discussion by pointing out that although there are difficulties with Rav Zalman Emmerich's proofs, a support for his opinion can be brought from the Ramban on this week's parshah. The Ramban writes that following the Bris Bein Habesarim, Avrohom did not tell Sara about the prophesy that their names were being changed (and that she would have a son). This is difficult, because since then Avrohom would have been calling her by her new name; how could she fail to notice that her name had been changed? And wouldn't it seem bizarre to her that the מלאך refers to her as שרה and not שרי? The answer could very well be that if the yud is silent, there is no difference in pronunciation between שרי and שרה.

We can now understand how הא and חיי are interchangeable: the ה and ח have a closely similar pronunciation, and the final yud is silent. It seems that this lack of enunciation of the final yud was preserved by the Galician baal korei in Switzerland. (See my letter in this publication, (שנה ב גליון ט).

[Note: Some may say that perhaps Avrohom did not use Sara's given name at all, as is the custom in many communities, cited in Minhagei Maharil. However, Rav Moshe Slomiyu, in his notes to Otzros Chasam Sofer, quotes a handwritten postscript from the preeminent publisher of the Chasam Sofer's sefarim, HaRav Yosef Naftali Stern, in which he writes that the Chasam Sofer said that he himself called his wife Serel.]

1 העיריני בני היקר הבה"ח עקיבה נ"י ש"ע מהגמרא (ברכות יג, א) דפריך "אלא מעתה הקורא לשרה שרי הכי נמי (שעובר בלאו)", ואיך יתכן זה אם אין הבדל בהגיית השם.

קול עלה

In reference to Rabbi Moshe Boruch Kaufman's article regarding דלא פסוקא משה, I wanted to point out another interesting place where we say an incomplete passuk. ברוך ה' לעולם ועד, מעריב, there are two versions. In one version we say תהילים קומזז which is incomplete whereas in the other one we say דברי הימים א:ז:לה which quotes the מן quotes the first word - "ואמרו" is omitted. In fact the פסוק counts 12 words in the פסוק corresponding to the 12 פסוקים of the ברכה!

According to the חכמה שלמה cited in the article, since this is from כתובים it would be okay, but it still begs the question as to why it was left out.

Tzvi Rabinfeld

Thank you for your interesting article on the pronunciation of נו.

Regarding the second opinion of the Minchas Shai, [that a שורוק or חולם, and a yud when following a חיריק.] It seems to me that this can only fit with the Sephardi pronunciation of the vav. The "full" pronunciation of חולם and שורוק naturally has a 'w' at the end of the sound, similar to the English 'ew'. It is impossible to connect this vowel sound to the letter 'v', as the Ashkenazi pronunciation would have it. This is obviously a mistake that crept in over the years as people tried to apply the Minchas Shai to the Ashkenazi.

This is one of several proofs that the original pronunciation of vav was 'w' not 'v'; this probably got lost in Austria and Germany where 'w' is always pronounced 'v'. For example, Vienna is written "Wien" in German.

Thank you for your weekly גליון.

Yaakov Yisroel Rose

וישמע אלקים אל קול הנער (כא, יז)

Hashem listened to the voice of the lad

Rashi, quoting the *Medrash Rabbah* (*Bereishis* 53:14), says that from Yishmael's voice being heard rather than Hagar's, we see that Hashem heeds the call of the *choleh* himself more than that of others pleading for him. However, the *meforshei Rashi* contend that this idea seems to be at odds with a Gemara in *Nedarim* 7b and *Brachos* 5b that says אין חבוס מתיר עצמו מבית האסורים, "A captive who is shackled cannot release himself from prison"; he needs others to help him, and this applies to the situation of a *choleh* as well.

Rav Eliyahu Mizrachi (the Re'em) answers that one's own prayer, **if he is able to concentrate on it**, is more effective than that of someone davening for him; perhaps Yishmael, the *choleh* here, was able to concentrate, and therefore his prayer was answered. But such concentration is certainly difficult for a captive or a *choleh* to achieve, so he generally needs the assistance of others who are not in the dangerous situation.

The Chasam Sofer (*Drashos*, 8 Tammuz, p. 305) initially agrees that Rashi (based on Midrash) and the Gemara seem to contradict one another, but then says that the two opinions are both valid. As proof, he describes a historic contrast among communities:

Prague vs. Other Communities In 1757, during the Seven Years War, the Prussian army led by Frederick the Great besieged the city of Prague. At that time the Jewish residents of Prague refused to let their new Rav – Rav Yechezkel Landau, the *Noda Bi'Yehudah* – escape from the city.

Yet later, during the Napoleonic Wars at the turn of the century, the cities of Mainz, Koblenz, and Frankfurt did arrange at various times for their respective Rabbanim to escape from sieges. Rav Noach Chaim Tzvi Berlin (mechaber of *Atzei Almogim-Atzei Arozim*) and Rav Ziskind Gundersheim (mechaber of *Mekor Chaim*) went to Frankfurt, and Rav Pinchas Horowitz (the *Baal haHafla'ah*) went to Hanau.

The Chasam Sofer explains that Prague followed the opinion that it is more effective for the Rav to daven while in the *tzarah* himself, while the other cities accepted the principle that an imprisoned person cannot free himself, so they let their leaders escape to in order to daven for them.

(The Chasam Sofer adds that on a practical level there can be a benefit to having the leader flee. The escape of Rav Yochanan ben Zakkai from the siege of Yerushalayim before the second churban served Am Yisrael well, whereas during the churban of the first Beis Hamikdash, when Yirmiyahu Hanavi was stuck in

captivity it made the situation more dire).

Gaining a Double Advantage Ultimately, the Chasam Sofer decides that to help Klal Yisrael it is better for the leader to be out of the *tzarah*. Since Kol Yisrael areivim, even a Yid who is distant and not personally affected by the *tzarah* can still feel the pain of his brethren. A person who does feel it has the advantage when davening of being like the *choleh* or prisoner himself, with the additional advantage of not being "imprisoned" like him.

The Midrash Rabbah, however, is dealing with Hagar and Yishmael, who lacked the *areivus* that characterizes *davka* Yisrael. In their case, Yishmael's "advantage" of being the *choleh* overrode Hagar's "advantage" of not being the one in trouble, and therefore he was able to daven better than she was. So Yishmael's *tefillah* was answered, not Hagar's (this explanation also appears in the Chasam Sofer's *sefer, Toras Moshe* on Chumash).

This leaves us with the question of why Prague didn't send the *Noda Bi'Yehudah* away from the siege as the other communities would later do, and thereby gain the double advantage.

The Battle of Prague in Bohemia, May 6, 1757

Prague's Tragic History It's possible that the *kehillah* of Prague was reluctant to have their *rov* leave them because of what had happened there only a decade earlier.

In 1742, with France and Austria at war, Rav Yonasan Eibschitz, then the Magid and Rosh Yeshivah in Prague, was enabled to escape from the city – as was perhaps the standard practice – and he was appointed *rov* of Metz in France. Unfortunately, after the war the Austrians suspected the city of Prague of treason because the Rabbi had fled to enemy territory. In retaliation, the Jews of Prague suffered pogroms and were expelled (see *Toldos HaMechaber* to the new edition of *Drashos Tzelach*).

The Jews of Prague would not recover until 1755, which is when they appointed their new Rav, the *Noda Bi'Yehudah*. When only two years later Prague was besieged again, the people understood from experience that it would be not a good idea to help their Rav escape. When the enemy was defeated and the city was saved, many attributed this to the merit of the *tzaddik* who remained with them there, as Rav Yakovka Landau, son of the *Noda Bi'Yehudah*, writes in *Divrei Yedidus* (printed in *Shu"t Noda Bi'Yehudah*):

"[My father] participated in the plight of the community even though he had the opportunity to leave before the gates were locked. Unlike many of the other respected people of the city, he did not flee, because he was a loyal shepherd to his flock. He succeeded in providing food and financial support for his people."

